

Natura

September 1979

Maandblad van de Koninklijke Nederlandse
Natuurhistorische Vereniging

Libellen in de 'Zompe'

door Th. G. Giesen en M. H. J. Geurts

De 'Zompe' is een moerasboscomplex, gelegen ten oosten van Doetinchem. De 'Zompe', waarover wij praten (Giesen & Kwak, 1976) heeft een veel grotere oppervlakte dan de 'Zompe' die eigendom is van de KNNV afdeling Doetinchem. Het laatstgenoemde terrein beslaat een oppervlakte van ca. 4 ha, terwijl het door ons bedoelde ca. 70 ha groot is (zie fig. 1).

De hier gemelde vondsten zijn dan ook niet alleen op KNNV terrein gedaan. Deze waarnemingen moeten niet worden opgevat als een kwantitatieve intentarisatie. Er is slechts getracht, een indruk te krijgen van het aantal soorten dat zich in dit gebied ophoudt.

De waarnemingen zijn gedaan in juli, augustus en september 1976, juni 1977, mei, augustus en september 1978. De larven zijn in januari, maart en juni 1978 gevangen en uitgekweekt tot imago. Gedetermineerd werd met Hammond (1977) en Dutmer & Duym (1977).

De exemplaren, die in de 'Adderbroekwei' zijn gevangen (fig. 1), hadden waarschijnlijk allemaal hun larvale stadium in de in 1978 gegraven plas. Eerder gevangen exemplaren kunnen deze in het poeltje in het 'Eikenmoeras' gehad hebben. Deze 'Adderbroekwei' kan tot de zogenaamde 'Hochstauden' gerekend worden, met o.a. hoge grassen, Kleefkruid (*Galium aparine*), Smeerwortel (*Symphytum officinale*), Zuring (*Rumex spec.*), Koninginnekruid (*Eupatorium cannabinum*), Bosbies (*Scirpus sylvaticus*) en Grote brandnetel (*Urtica dioica*).

Het grondwater staat vlak onder het oppervlak, en de bodem bestaat hoofdzakelijk uit veen. Het pas gegraven plasje, dat overigens snel door flora en vooral door de waterfauna bevolkt werd, is een mesotrofe laagveenplas van geringe diepte (0 - ca. 1,5 meter) en een zuurgraad (pH) van 5,5. Hier werden 34 individuen gevangen, behorende tot 5 soorten (zie tabel).

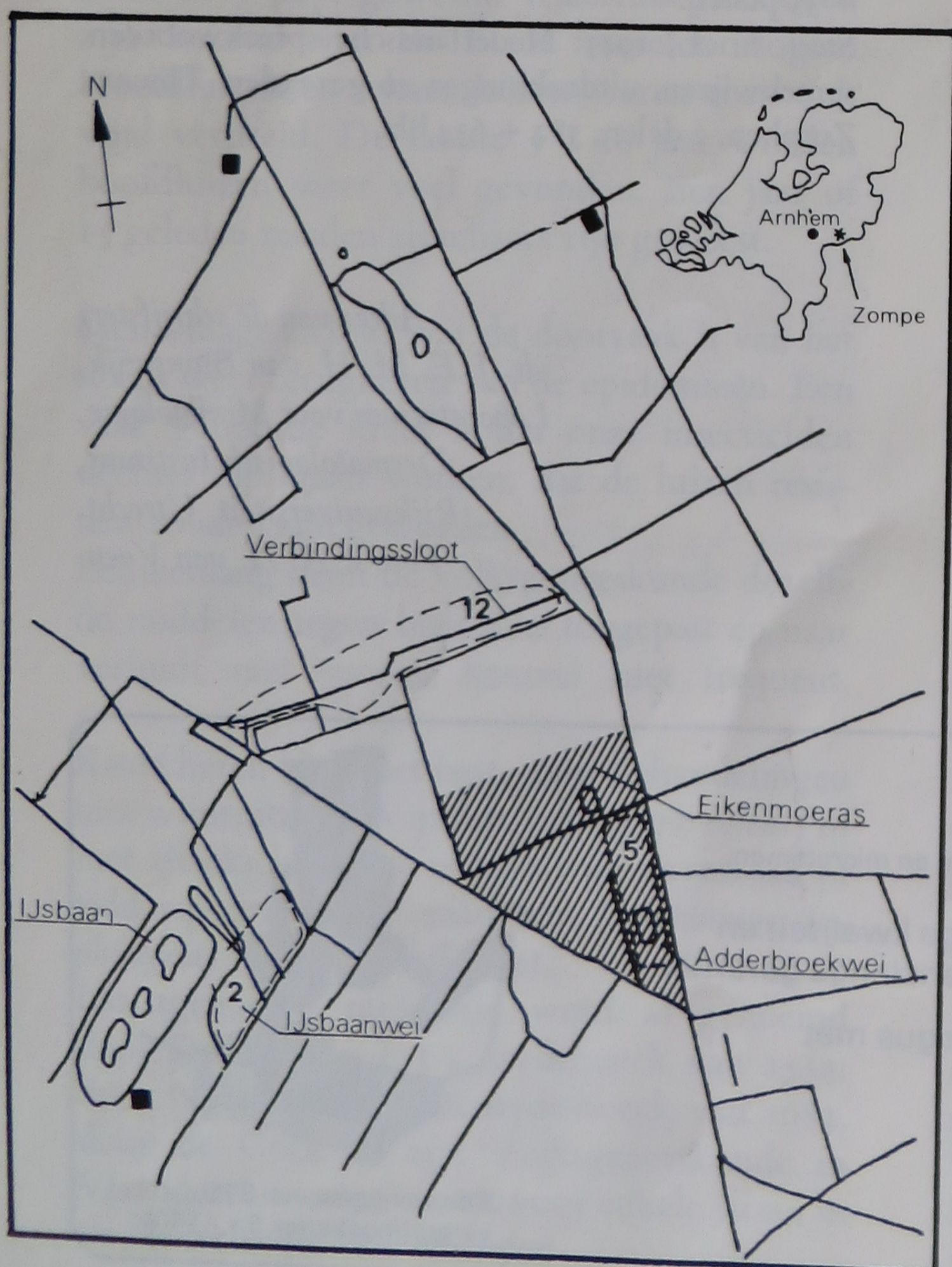

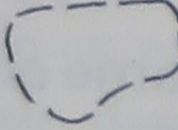

Fig. 1:

Kaartje van de "Zompe".

- Terrein van de KNNV.
- Grenzen waarbinnen de libellen zijn gevangen.
- 8** Aantal soorten per vangplaats.

Schaal: 1:10.000

	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.
<i>Aeshna cyanea</i> Müll.					
<i>Anax imperator</i> Leach.					■	
<i>Sympetrum vulgatum</i> L.				■		
<i>Sympetrum sanguineum</i> Müll.				■		
<i>Sympetrum striolatum</i> Charp.					-	
<i>Sympetrum danae</i> Sulz.					-	
<i>Libellula depressa</i> L.	■					
<i>Ishnura elegans</i> Vanderl.						
<i>I. elegans</i> f. <i>infuscans-oboleta</i> Killington						
<i>Pyrrhosoma nymphula</i> Sulz.						
<i>Chalcolestes viridis</i> Vanderl.						
<i>Coenagrion puella</i> L.						

Fig. 2: Diagram met de vangtijden van de afzonderlijke soorten. Onderste lijn is de beste observatietijd volgens Hammond (1977), de bovenste lijn of kolom de vangtijd in de "Zompe" (elke mm. zijn 10 exemplaren)

Een veel rijkere vindplaats is de enkele jaren geleden gegraven 'Verbindingsloot'. Dit is een eutrofe, stilstaande sloot (ca. 1 meter diep) met veel begroeiing zoals onder andere Liesgras (*Glyceria maxima*), Mannagras (*G. fluitans*), Watermunt (*Mentha aquatica*), Slanke waterkers (*Nasturtium microphyllum*), Pinksterbloem (*Cardamine pratensis* subsp. *palustris*), Penningkruid (*Lysimachia nummularia*), Moerasvergeet-mijnietje (*Myosotis scorpioides*), Waterbies (*Eleocharis spec.*), Veenwortel (*Polygonum amphibium*), Wilgen (*Salix spec.*), Grote waterweegbree (*Alisma plantago-aquatica*), Drijvend fonteinkruid (*Potamogeton natans*), Waterranonkel (*Batrachium spec.*), Grote lisdodde (*Typha latifolia*), Grote waterrepe (*Sium latifolium*) en Sterrekroos (*Callitriche spec.*). Als imago en/of larve, werden 12 soorten gevonden met een totaal van ca. 201 individuen (zie tabel).

De laatste belangrijke vindplaats is de 'Ijsbaanwei'. Deze ligt vlak bij de zogenaamde 'Ijsbaan' (zie fig. 1), een ondiepe (ca. 0,5 meter),

tussen 1927 en 1960, gegraven, matig zure (pH (=5,0) plas. In 1976 werden hier zowel *Anodonta cygnea zellencis* als *A. anatina* (ca. 17 cm) gevonden. In de 'Ijsbaan' liggen drie opgeworpen eilandjes.

De vegetatie van deze plas beperkt zich tot een rietveld (*Phragmites australis*) met wat Wolfspoot (*Lycopus europeus*), en enkele jonge Waterlelies die die *Nymphaea alba* L. blijken te zijn. Deze soort wordt soms verward met *Nymphaea candida* Presl (Roelofs & van der Velde, 1977 en Giesen & van der Velde, 1978).

In de 'Ijsbaanwei' werden 2 soorten (7 exemplaren, zie tabel) gevonden, maar waar deze libellen hun larvale stadium hebben gehad is niet bekend.

Opmerkelijk is, dat *Libellula depressa* pas is waargenomen nadat het plasje in de 'Adderbroekwei' was gegraven. Deze soort kwam het eerste jaar al in grotere aantallen voor. De mannetjes van *Libellula depressa* vertoonden boven dit plasje een sterk territoriumgedrag.

Soort	Verbindings-sloot	Adderbroekwei	IJsbaanwei	Datum
Aeshna cyanea	1♀			29-VII -1976
" "	1♂			19-IX -1976
Anax imperator	1♂ + 1♀	spec. 2	2♂♂+2♀♀	18-IX -1978
Sympetrum vulgatum	1			25-VIII-1976
S. "	12			19-IX -1976
S. "	+20+1♂+1♀			18-VIII-1978
S. "	+10	spec. 5	spec. 3	18-IX -1978
S. sanguineum	16			25-VIII-1976
S. "	1♂			10-VIII-1978
S. striolatum	1♂			18-IX -1978
S. danae	1♂			18-IX -1978
Libellula depressa		2♂♂		15-V -1978
L. "	4♂♂	8♂♂+3♀♀**		16-V -1978
L. "		1♂		11-VII -1978
Ishnura elegans		1		28-VII -1976
I. "		1		29-VII -1976
I. "	1			19-VI -1977
I. "	1	1		15-V -1978
I. "	4	2		11-VII -1978
I. elegans f. infuscans-oboleta	1♀			15-V -1978
Chalcolestes viridis	1♂			13-IX -1978
Phyrrosoma nymphula	1			15-V -1978
Coenagrion puella		1		29-VII -1976
C. "	2♂♂	1		15-V -1978
C. "	+50 paar*	+8		16-V -1978
C. "	8♂♂+7♀♀	1		11-VII -1978
Larve L. depressa		in grote aantallen		20-VIII-1978
Larve I. elegans	3			resp. 5-I; 4-III en 22-V-1978
Aantal individuen	+201	+37	7	
Aantal soorten	12	5	2	

Soorten tabel. Waar niet anders vermeld betreft het imago's.
 De getallen met + zijn geschatte waarden.
 spec.: alleen het geslacht is bepaald.
 * : parend
 ** : parend en deponeren van eieren.

Vrouwjes die bezig waren met het deponeren van eieren lieten geen paring meer toe. Deze libellen kunnen gemakkelijk gevangen worden wanneer ze paren.

Uit fig. 2 blijkt, dat enkele soorten (*Coenagrion puella* en *Libellula depressa*) al op de vroegste waarnemingsdatum in grote aantallen voorkomen, terwijl andere hun optimum in het

midden van de beste observatietijd hebben.

Als niet zekere determinatie (geen vangst) kan nog *Cordulegaster boltonii* genoemd worden. Deze soort werd op 16-5-1978 in de 'Adderbroekwei' waargenomen. *Ishnura elegans f. refuscens* Stephens, die geen antehumerale strepen heeft en waarvan segment 8 blauw is, werd uit één van de larven gekweekt.

Nieuws van de Wetenschappelijke Mededelingen en de Natuurhistorische bibliotheek

Nr. 134

28 juni j.l. haalde ondergetekende de eerste exemplaren van W.M. nr. 134 van de drukker en in de eerste week van juli ontving ons Bureau bijna 2000 ex. De verkoop kan dus beginnen. We weten bijna zeker dat dit derde deeltje van onze drie mededelingen over de vegetatie een zeer ruime en vlotte verspreiding zal hebben.

'Beknopt overzicht van Nederlandse plantengemeenschappen' is een logisch vervolg op W.M. nr. 97 'Beknopte handleiding voor vegetatiekundig onderzoek', door J. J. en A. J. den Held, en nr. 130 'Handleiding ten behoeve van vegetatiekarteringen' van H. N. Leys. Nr. 134 is geschreven door J. J. den Held.

Het samenstellen van de kopij is een langdurig, moeilijk en sekuur werk geweest, waaraan de auteur vele uren heeft moeten geven. De kopij is een vereenvoudigde versie van onze bibliotheekuitgave 'Plantengemeenschappen in Nederland' van V. Westhoff en A. J. den Held.

In zijn voorwoord dankt de auteur deze twee personen voor het kritisch doornemen van de kopij. Ook betreft hij de twee tekenaars in zijn dankwoord. J. La Brijn tekende een 4-tal technische figuren en A. R. den Held stond 17 etsen ter opname af. Nr. 134 telt 88 blz. en kost f 8,- voor leden en f 9,- voor niet-leden. De porto van f 1,70 is in deze prijs begrepen. Na girering op nr. 13028 van ons Bureau te Hoogwoud volgt toezending.

Wat de inhoud betreft: Handleiding voor het gebruik, met voorbeelden blz. 7-21; Register van ken- en differentiërende soorten, volgens Nederlandse namen blz. 22-31; Register idem volgens wetenschappelijke namen, blz. 32-39; Beknopt overzicht van Nederlandse plantengemeenschappen, waarin 38 klassen, blz. 40-79; Verklaring van termen, summary, literatuur, blz. 80-87.

De reeks Wetenschappelijke Mededelingen is een goed nummer rijker geworden. We wachten nu op Uw bestellingen.

G. Houtman

De uitkleuring van gekweekte exemplaren is vaak niet volledig, zodat ook deze determinatie niet geheel betrouwbaar is.

De 'Zompe' blijkt dus erg interessant te zijn en een uitgebreider onderzoek, vooral wat de larven betreft, zou zeker gewenst zijn. Geïnteresseerden kunnen contact met ons opnemen.

Adres: van Roggenstraat 8,
7011 GE Gaanderen

LITERATUUR:

Dutmer, G. & F. Duym, 1977: Libellen. Tabellen voor de Nederlandse imago's en larven. Jeugdbondsuitgeverij NJN, CJN en KJN. Amsterdam. 56 pp.

Giesen, Th. G. & R. Kwak, 1977: Broedvogelinventarisatie Zompe 1976. Nijmegen. 87 pp.

Giesen, Th. G. & G. van der Velde, 1978: De verspreiding van *Nymphaea candida* Presl en *Nymphaea alba* L. in Nederland. Gorteria 9 (3): 61-66.

Hammond, C. O., 1977: The Dragonflies of Great Britain and Ireland. London. 115 pp.

Roelofs, J. G. M. & G. van der Velde, 1977: *Nymphaea candida* Presl, een waterlelie nieuw voor Nederland. De Levende Natuur 80: 170-186.